УДК 639:061.2(09)

Олег Проців

головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства

Роль Краківського товариства охорони тварин у межах здійснення державно-правового забезпечення сфери розвитку мисливства та рибальства Галичини кінця XIX ст.

Проілюстровано діяльність Краківського товариства охорони тварин в частині лобіювання законодавчого забезпечення та правозастосування щодо недопущення жорстокого поводження з тваринами. Виявлено вплив товариства та його окремих членів на ухвалення нормативно-правової бази та практику правозастосування органами державної влади та місцевого самоврядування Галичини в частині гуманного поводження з тваринами у галузі мисливського та рибальського господарства. Висвітлено еволюцію нормативно-правового забезпечення Австрійської імперії та Галичини в частині гуманного відношення до дичини та риби. Проаналізовано особливості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування Галичини та країн Європи в частині правозастосування в організації гуманного поводження з тваринами у мисливському та рибальському господарствах. Проаналізовано особливості організаційної, господарської, видавничої діяльності товариства щодо співпраці з аналогічними товариствами Австрійської імперії та Європи, а також органами державної влади та органами місцевого самоврядування з метою виконання статутних вимог товариства.

У праці проведено аналіз статуту товариства, діючих нормативно-правових актів Галичини, магістрату міста Кракова, міністерств Австро-Угорської імперії, щодо гуманного відношення до дичини. Досліджено методи та форми впливу товариства на реалізацію статутних вимог. Визначено розвиток державного регулювання гуманного відношення до дичини у Галичині XIX ст.

Встановлено, що з метою реалізації своїх статутних вимог товариство широко застосовувало вплив на органи влади через подання звернень. Щоб посилити цей

вплив, найрезонансніші публікували у часописі товариства. Зокрема у період з 1887 по 1890 р. товариство направило до Краківського магістрату від 58 до 120 звернень. Широко застосовували також подання петицій до окремих соціальних груп – вчителів, учнів тощо.

На основі аналізу літературних джерел встановлено, що до товариства належали такі відомі науковці та політики Володимир Дзєдушицький (засновник Музею імені Дідушицьких у Львові); Фелікс Левандовський (редактор часопису «Місячник» Галицького товариства охорони тварин); Максиміліан-Сила Новицький (професор Ягелонського університету); Валерій Жевускі (міський радник Кракова); Теодор Штальбергер (директор краківської гімназії Святого Яцка), Ігнацій Ставарський (директор краківської гімназії Святої Анни), граф Володимир Водзіцький (вчений-орнітолог), Генрик Берг (засновник товариства охорони тварин у Нью-Йорку), Джеймс Колам (секретар Королівського товариства охорони тварин у Лондоні), Матеус Елсінгер (почесний керівник товариства охорони тварин у Відні), Бруно Маргуарт (керівник товариства охорони тварин у Дрездені), Марія Есперана фон Шварц (засновниця багатьох товариств охорони тварин в Німеччині та Італії).

– висновки

На основі проведеного дослідження виявлено позитивний вплив Краківського товариства охорони тварин на розвиток мисливства та рибальства Галичини, яке проявлялось у боротьбі з браконьєрством, незаконною реалізацією дичини та риби, в локалізації поширення антропозоонозних захворювань, у вихованні гуманного відношення до дичини та свійських видів тварин.

Ключові слова: мисливство, рибальство, Краківське товариство охорони тварин, гуманізм.

Protsiv Oleg Romanovych
main specialist of Ivano-Frankivsk Regional Agency
for Forestry Resources and Hunting

The role of the Cracow Society of animals within the implementation of state-legal capacity on the development of hunting and fishing in Galicia in the late nineteenth century.

It was illustrated the activity of Cracow Animal Protection Society in terms of lobbying for legislative support and enforcement to prevent cruelty to animals. It was found the society and its individual members' influence on the adoption of the legal framework and enforcement practices by state and local authorities in Galicia of the humane treatment of animals in the hunting and fishing economy. It was shown the evolution of the legal provision in the Austrian Empire and Galicia in terms of humane attitude to the game and fish. It was analyzed the features of the activities of state and local governments in Galicia and Europe in terms of law enforcement in the humane treatment of animals in hunting and fishing farms. It was analyzed the features of the organizational, economic and publishing society activity to cooperate with similar societies in Austrian Empire and Europe, as well as by state and local governments to implement the statutory requirements of the society.

paper main body

The work analyzes the company's charter, applicable regulatory acts of Galicia, Magistrate of Cracow, ministries of Austro-Hungarian Empire on humane attitude to the game. It was researched the methods and forms of influence on the company implementing the statutory requirements. It is determined the development of state regulation of humane attitude to wildlife in Galicia in the nineteenth century.

It was established that in order to implement its statutory requirements, the society widely used to influence to authorities by filing appeals. To enhance this effect, the most resonant appeals were published in the Society's journal. In particular in the period from 1887 to 1890 society sent from 58 to 120 appeals to Cracow city council. They were widely used as petitions to certain social groups - teachers, students and others.

On the analysis of the literature resources it was revealed that the Society included such well-known scholars and politicians as Volodymyr Dzedushynsky (founder of the Museum of the Dziedushynsky in Lviv); Felix Lewandowski (editor of the magazine "Month" of Galician Society of protection the animals); Maxymilian-Syla Novitsky (Jagiellonian University, Professor); Valery Zhevusky (City advisor of Cracow); Theodore Shtalberger (Director of Cracow Gymnasium named after St. Jacek); Ignacy Stavarsky (Director of Cracow Gymnasium named after St. Anne); Count Volodymyr Vodzitsky (scientist-ornithologist); Henrik Berg (founder of the Animal Protection Society in New York), James Colam (Secretary of the Royal Animal Protection Society

in London), Matheus Elsinger (honorary head of the Animal Protection Society in Vienna); Bruno Marguart (head of the Animal Protection Society in Dresden); Maria Esperana von Schwarz (the founder of many animal protection societies in Germany and Italy).

conclusions of the research.

Based on the studies, it was found a positive effect of Cracow Society of protection the animals on development of hunting and fishing in Galicia, which manifested itself in the fight against poaching, illegal sale of game and fish, localization of spread the antropozoonotic diseases, in the education of humane attitude to wildlife and domestic species.

Keywords: hunting, fishing, Cracow Animal Protection Society, humanism.

Постановка проблеми. На цей час в Україні не врегульовані дієві механізми щодо гуманного відношення суспільства до дичини та риби при її добуванні та реалізації.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання у царині гуманного відношення до дичини, діяльність Краківського товариства охорони тварин досліджувала низка науковців, серед яких: М. Бибовський, С. Бендзікєвич, фахові часописи «Опікун тварин» (Opiekun zwierząt), «Місячник Галицького товариства охорони тварин» (Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt), «Окульник» (Okólnik). Цінна інформація з цього питання міститься у «Збірках законів і розпоряджень для королівства Галичини та Лодомерії» (Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem), Шематизмах (Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem)

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити вплив Краківського товариства охорони тварин на розвиток мисливства та рибальства Галичини кінця XIX ст. з урахуванням нормативно-правових актів: намісництва Галичини, магістрату Кракова та центральних органів Австро-Угорської імперії.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

– провести аналіз статуту товариства, діючих нормативно-правових актів Галичини, магістрату міста Кракова, міністерств Австро-Угорської імперії;

– дослідити методи та форми впливу товариства на реалізацію статутних вимог;

– визначити розвиток державного регулювання гуманного відношення до дичини у Галичині XIX ст.

Виклад основного матеріалу. З розвитком людської цивілізації все більшого значення набувають гуманітарні аспекти у ставленні до живої природи, зокрема, і до тварин. На практиці це виливається в організацію товариств з метою недопущення жорстокого ставлення до тварин та впровадження гуманістичних ідей. Специфіка мисливської та рибальської галузі пов’язана з використанням тварин та риби, що й зумовило певні звичаєві правила, а в подальшому – на законодавчому рівні врегулювання гуманного ставлення до об’єктів добування.

Перші законодавчі акти, що врегульовували гуманне ставлення до тварин у Галичині, беруть свій початок з середини XIX століття. Зокрема, Розпорядження Галицького намісництва від 12 червня 1841 року забороняло бити та знущатись над собаками, [1] а відповідно до Розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 15 лютого 1855 року п.31 було визначено, що, «хто публічно дратує, знущається над твариною, повинен бути покараний незалежно від того, чи ця тварина є його власністю» [2]. Відповідними були й рекомендації щодо запобігання сказу у собак: годувати та напувати їх вчасно та якісною їжею і водою [3]. Зокрема, хліб не можна було давати теплим, недопеченим або пліснявим; заборонялось годувати собак гарячою їжею; собак слід було тримати у чистоті: два рази на рік підстригати, влітку – давати часто плавати у воді; у зимовий період – утримувати у теплій буді, обкладаючи її соломою, слідкувати за чистою води; не дражнити. Більше того, за жорстоке поводження з тваринами передбачалось покарання відповідно до статті 392 Кримінального кодексу [4].

Для громадського контролю за дотриманням вимог законодавства щодо гуманного поводження з тваринами організовують громадські організації. Чи не першим таким товариством на території Польщі була організована 18 вересня 1868 року «Варшавська філія Російського товариства опіки над тваринами» [5]. На території Галичини вперше відповідно до рескрипту Намісника Галичини № 5832 від 12 лютого 1876 року організовано Галицьке товариство охорони тварин, друкованим органом якого став журнал «Місячник» [6]. У 1886 році його тираж

становив 1020 екземплярів. У 1883 році товариство нараховувало 1102 члени, з яких лише 226 проживали у Львові. Річний дохід становив 769 золотих, видатки – 822 золотих. У 1884 році у товаристві було вже 1127 членів, його дохід становив 931 золотий, видатки – 792 золотих, а наприкінці 1886 року кількість членів товариства зменшилась до 934 члени, у Львові проживало 279. Відповідно впали доходи (647 золотих) та видатки (734 золотих). Лише у період з 1885 по 1886 рік товариство направило до влади 140 звернень про порушеня вимог законодавства щодо полювання та жорстокого поводження з тваринами [7].

Через 3 роки після організації у Львові Галицького товариства охорони тварин на підставі рескрипту Галицького намісництва від 13 січня 1879 року L. 1158 у Кракові організовано Краківське товариство охорони тварин. Офіс товариства розміщувався на вул. Вєльнополе, 89. На початку було лише 36 членів, першим керівником товариства став Йозеф Мохнацькі, заступником – Хуго Йон, секретарем – Броніслав Густавич [8]. У першому пункті статуту товариства було визначено мету: «найвищою ціллю товариства є розбудити і підтримувати почуття людяності, розкрити суть гуманізму і взагалі освіти та традицій, насамперед, для нижчих суспільних верст». Для реалізації статутних вимог передбачали сплату членських внесків у розмірі 1,5 золотого ринського, а для учнів та вчителів – 1 золотий [9]. Вже станом на 15 червня 1887 року товариство нараховувало 156 членів [10], а на кінець цього ж року – 200 членів, в тому числі 153 – з Кракова [11]; у 1888 р. – 259 [12], 1889 р. – 277, 1890 р. – 283 члени, в тому числі 170 – з Кракова. Зважаючи на низьку соціальну активність жінок у XIX ст., їх у товаристві налічувалось лише 21 особу. До основного складу товариства належала інтелігенція: 5 священиків, 12 професорів середніх шкіл, 26 вчителів народних шкіл, 58 учнів [13]. Слід відміти, що до почесних членів товариства входили відомі науковців того часу, політики, зокрема: Володимир Дзєдушицький (засновник Музею імені Дідушицьких у Львові); Фелікс Левандовський (редактор часопису «Місячник» Галицького товариства охорони тварин); Максиміліан-Сила Новицький (професор Ягелонського університету); Валерій Жевускі (міський радник Кракова); Теодор Штальбергер (директор краківської гімназії Святого Яцка), Ігнацій Ставарський (директор краківської гімназії Святої Анни), граф Володимир Водзіцький (вчений-орнітолог), Генрик Берг (засновник товариства охорони тварин у Нью-Йорку),

Джеймс Колам (секретар Королівського товариства охорони тварин у Лондоні), Матеус Елсінгер (почесний керівник товариства охорони тварин у Відні), Бруно Маргуарт (керівник товариства охорони тварин у Дрездені), Марія Есперана фон Шварц (засновниця багатьох товариств охорони тварин в Німеччині та Італії) [14].

Фактично відразу після реєстрації товариства було організовано випуск часопису «Опікун тварин» (Opiekun zwierząt). У першому номері було опубліковане звернення до членів товариства та мешканців Кракова з просьбою повідомляти товариство про випадки жорстокого поводження з тваринами за адресою товариства (вул. Підзамче, 1) [15]. Тираж часопису становив 450 екземплярів, а річна вартість друку складала 253 золотих. Часопис безплатно розповсюджувався у тюрмі Краківського кримінального суду 3 екземпляри, 10 екземплярів передавали щомісяця Товариству народної освіти, 3 екзмепляри – в бібліотеки Кракова. Великих збитків розповсюдженню часопису завдавали іноді самі ж члени товариства, які, вступивши до товариства, мали право отримувати часопис безкоштовно. Але були випадки, коли, не сплативши членських внесків, вони отримували часопис цілий рік, а коли приходив час сплачувати членські внески або хоча б сплатити вартість вже отриманих часописів, вони направляли лист-заяву наступного змісту: «Не маю більше бажання належати до товариства, прошу мене викреслити зі списку його членів».

Для проведення просвітницької діяльності у 1890 році товариство випустило 200 плакатів про сказ у собак, 2000 екземплярів «Десять заповідей охорони тварин», 1500 екземплярів «Слово до підгалян щодо охорони бабаків та серни», 4000 екзмплярів «Інформація про товариство охорони тварин», 1200 еземплярів «Ластівка» [16].

Велику увагу товариство приділяло охороні птахів. У 1887 році Товариство випустило брошуру «Давайте дбати про птахів» об’ємом 20 сторінок, при чому 150 екземплярів передали Товариству народної освіти у Кракові для подальшого розповсюдження у школах [17]. У 1888 році було видано декілька брошур «Не знущайсь над тваринами» і «Пам’ятай про птахів» [18]. Товариство привертало увагу до торгівців птахами у Галичині, які на замовлення німецьких торгівців виловлюють відповідні види пернатих для поповнення орнітологічних колекцій у країнах Європи [19], чим завдавали птахам великої шкоди. Птахи найчастіше

потерпали від жорстокого поводження. Так, власники голубів підрізують їм хвости та крила, щоб ті далеко не відлітали. Через такі дії гине багато голубів [20].

Багато пернатих піддавались жорстокому поводженню ще до того, як їх доставляли на ринок. З метою уникнення сплати податку торгівці голубами приносили їх у кишенях, за пазухою, у капелюхах, хустках. Для запобігання таким випадкам товариство 30.12.1887 року направило до Краківського магістрату лист L. 270, в якому висловило своє занепокоєння недостатньою роботою поліції на Краківському ринку щодо охорони птахів. Магістрат теж висловив стурбованість цією справою, і 14.02.1888 року зробив зауваження торговому комісару з вимогою точно виконувати норми законодавства щодо охорони птахів. Зокрема, йому було доручено перевіряти ринок на предмет гуманного ставлення до птахів при їх реалізації особливо в неділю, також Розпорядження від 18 січня 1888 року зобов'язало керівництво «митної рогатки» перевіряти торгівці на спосіб добування птахів. Якщо тварини не були застрелені, а задушені у петлях, то їх конфісковували [21].

Крім попередження торгового комісара, до магістрату викликали великих торгівців птахами, яким наголосили про відповідальність за недотримання вимог законодавства щодо птахів [22].

Для попередження незаконного відлову дроздів товариство звернулось з листом від 12.11.1887 року до керівника гміни Жарнівці, в якому повідомлялось про те, що 31 жовтня 1887 року жандарм Антоній Конас конфіскував на залізничній станції посилку від мешканця села Жарнівці Войцеха Канта з 372 дроздами. Від керівника гміни вимагали вжити дієвих заходів, щоб не допустити вилов дроздів на території гміни, який відповідно до Закону від 21 грудня 1874 року – заборонений [23].

Крім наведення порядку у власній країні товариство намагалось впливати на свідомість та традиції громадян інших країн. Зокрема, член товариства Микола Бубовський відзначав, що у Німеччині, Італії, Франції співочих птахів, таких як жайворонок, зараховано до мисливських видів, що є недопустимим з огляду на мораль. У цих країнах мільйонами виловлюють жайворонків для споживання. Він взивав до совісті громадян цих країн словами відомого польського зоолога та орнітолога, дослідника Карпат Станіслава Констатина Пєтруського (1811-1874):

«Сором і вічна ганьба цивілізованим людям, яким Бог дав так багато їжі для споживання, а їх все ще не задовольняє м’ясо, молоко, яйця домашніх тварин». У Галичині люди вірять, що жайворонок перебуває під Божою опікою. Він повідомив такий факт, що у липні 1882 року виявилось, що жайворонок зробив собі гніздо просто під днищем вагону [24]. Було багато прикладів гуманного ставлення до птахів у Прусії. Там відповідно до Розпорядження від 17.03.1876 року було заборонено годувати диких тварин живими свійськими. Крім того, директор зоопарку у Роттердамі (Нідерланди) вказував, що багато глядачів, керуючись жорстокими інстинктами, приходили у зоопарк власне під час годівлі хижаків живими тваринами (голубами, кроликами, морськими свинками). Для переконання людей він доклав багато зусиль і годував хижаків лише м’ясом вбитих тварин [25].

Для координації своєї роботи товариство уклало угоду про співпрацю з 45 товариствами охорони тварин з різних країн Європи та Америки. Завдяки цій співпраці товариство організувало бібліотеку, до якої постійно направляли 13 часописів з цих товариств. Активною була співпраця з Татранським товариством охорони альпійських видів тварин, бабаків та серни. З метою охорони диких тварин було направлено звернення до єпископа, щоб він під час проповідей у церкві нагадував парафіянам про недопустимість браконьєрства [26].

У 1889 р. дохід товариства склав 352, а у 1890 р. – 284 золотих ринських. Члени товариства у 1890 році не сплатили 107 золотих членських внесків [27].

Друковані видання товариства звертали увагу читачів на недопустимість жорстокого поводження з рибою. Було заборонено здирати з живої риби луску або шкіру з живого вугра. При приготуванні раків або слимаків забороняли вкидати їх до холодної води з поступовим нагріванням. Було заборонено транспортувати живу рибу на шнурках, які протягували через зябра або очі риби, відрубувати у живих жаб лапок, відлов диких птахів на сильця, капкани, а риби – гаками. Вважалось неприпустимим приколювати живих ворон, сов, сорок для відлякування інших птахів, відрізання у мисливських собак хвостів, вух [28].

Тварин не можна було перед забиттям лякати чи завдавати їм болю. Було заборонено мучити тварин: рибу потрібно було обухом вдарити по голові а потім швидко відрізати голову; раків слід було відразу кинути в окріп [29].

Також у брошурах вказували, що риба найбільше потерпає від жорстокого поводження, перш ніж її споживають. Їхня мука починалась вже з транспортування на базар. У цей час живій рибі продавці просували шнурок або прут через зябра. Але найбільше вони зазнають мук, коли потрапляють на кухонний стіл, і з живої риби здирають луску. Дуже часто це варварство відбувалось через незнання та не усвідомлення того, що здираючи луску із живої риби, люди не лише жорстоко ставляться до риби, але й тому, що у риби виробляється в організмі отрута, яка стає причиною багатьох захворювань. Рекомендували розробляти живу рибу швидко, відрізавши гострим довгим ножем голову, після цього рибу необхідно було занурити на 2-5 секунд в гарячу воду, а тоді знімати луску [30].

Краківське рибальське товариство картало торгівців за недопустиме жорстоке поводження з рибою, вказуючи, що на Краківському ринку «ще живій рибі розпорюють живіт, так що ікра та кров тече по столах, а риба мучається» [31].

Поряд з товариством Краківський магістрат звертав увагу не лише на якість риби при її реалізації, але й на гуманне поводження. Зокрема, на звернення товариства щодо жорстокого поводження з рибою магістрат Кракова видав Розпорядження від 17 грудня 1897 року L.53232, в якому торговому комісару Кракова була дана вказівка контролювати та запобігати жорстокому поводженню при торгівлі рибою відповідно до Розпорядження Міністера Австрії від 15 лютого 1855 року і Цісарського патенту від 20 квітня 1854 року № 97. Торговий комісар повинен був при порушенні повідомляти жандармерію для покарання винних [32]. В загальному товариство не було задоволене роботою торгового комісара Кракова. Його звинувачували у недбалому виконанні своїх обов’язків: поганий контроль за незаконно добутою дичиною, що продається на ринках, зокрема, у великі кількості куріпок, виловлених у недозволений для торгівлі час на сильця. Складалось таке враження, що торговий комісар здійснює на ринку ранковий променад [33].

Однак є свідчення плідної роботи торгового комісаріату Кракова: проведені заходи щодо дотримання законності при реалізації рибної продукції. Лише за невідповідність величини раків у 1888 році їх було конфісковано, а одинадцять торгівців оштрафовано; у 1889 р. – шість, у 1890 р. – дев’ять [34]. Слід відмітити, що попри критику для мотивації ефективної роботи торгових комісарів лише у 1891 році було премійовано семеро жандармів у розмірі від 1 до 3 дукатів за ефективний

контроль щодо дотримання законодавства у частині гуманного поводження з тваринами [35].

Занепокоєння товариства викликало й те, що всупереч вимогам Рибальського закону на ринках Кракова реалізовували рибу, величина якої була меншою за визначену тодішнім законодавством. Товариство звертало увагу на те, що це питання повинні контролювати організовані при в'їзді до Кракова рогатки (митні пости). Але вони, на думку керівництва товариства, виявились фактично бездіяльними, адже доставити таємно рибу до міста і торгувати нею з-під поли неможливо. Крім того, мальок риби продавався на всіх краківських базарах «серед білого дня», а торговий інспектор лише для проформи прогулювався по ринку, щоб показати свою присутність перед членами товариства. Товариство таврувало селян, які не маючи у власності ставків, реалізовують лише крадену рибу. Особливо погіршувалась ситуація з незаконною реалізацією риби під час єврейського шабату та Різдвяних свят. Члени товариства мали можливість спостерігати, як у Кракові на площі Щепанського селяни до свята кошиками продавали малька карпа, лосося, щук, що також є заборонено законом.

Також у Краківському повіті було надзвичайно розповсюджене браконьєрство, незаконно добували багато козуль, зайців, лисиць, куріпок на сильця в основному їх перепродували у Кракові. Для запобігання незаконного вилову риби та полювання товариство звернулось до Краківського магістрату з листом від 30 грудня 1889 року L. 325, вимагаючи від влади ретельного контролю за роботою митних рогаток. Для попередження браконьєрства вони повинні слідкувати, щоб завезені до міста куріпки були застрелені, а не задушені сильцями, і не пропускати селян з мальком риби [36].

Товариство заявило, що прийняті у Галичині Мисливський закон від 30 січня 1875 року та Закон про охорону птахів від 21 грудня 1874 року фактично виконуються на низькому рівні, що на краківських торговицях продають дичину, хто і коли хоче, так як торговий інспектор не виконує свої функції [37].

Під тиском товариства староста Лімановського повіту звернувся 6 жовтня 1887 року до всіх керівників гмін з вимогою про посилення контролю за дотриманням вимог закону про охорону птахів від 21 грудня 1874 року. Він вказував, що на території гмін відбувається торгівля пернатими у недозволений

період, що суперечить вимогам чинного Мисливського закону, який регламентує терміни добування пернатих відповідного виду. Керівників гмін було зобов'язувано контролювати виконання законодавства та притягувати порушників до відповідальності. Критика стосувалась дотримання Рибальського закону у частині вилову риби відповідного розміру. Було рекомендовано при вилові риби сітками вживати сітки з великими отворами [38].

Товариство зазначало, що іншою причиною зменшення поголів'я риби є розповсюдження епізоотій. У 1879 році великим негативним чинником у розведенні риби стала епізоотія риби у Янівському озері біля Львова, де лише за кілька днів загинуло декілька тисяч щук. Товариство було занепокоєне відсутністю належного ветеринарного обслуговування рибних господарств. Наступна велика епізоотія риби спостерігалась на ставках біля Каньова недалеко від Вісли. Досліджувати захворювання взявся М. Раціборський, який встановив, що у риби спостерігаються такі ж симптоми, як і на Янівському озері. Хвора риба була вкрита ранами, в яких розмножувався заразний грибок – Saprolenia (водяний грибок, інша назва Achlya, Leptomitus). Дослідженням захворювань риби зайнявся почесний член товариства – Максиміліан Новицький, який виявив та описав підвид грибка Achlya, якому пізніше назву – Achlya Nowicki.

Для ефективного ведення рибного господарства у Галичині товариство заохочувало придбання книжок з розведення риби, що видавали у Кракові, і які описували особливості ведення рибного господарства у Краківському повіті. Однією з таких книг була книга Л. Ліндеса «Використання річок, ставів, боліт, озер та торфових ям для розведення риби, раків та п'явок» (1867 р., Краків). Серед іншого автор вказував, що при ефективному використанні водного дзеркала розведення риби може приносити добрий дохід, а саме: один морг водного дзеркала – біля 50 золотих в рік. Він застерігав власників ставів здавати їх в оренду євреям [39]. Товариство рекомендувало книгу С. Бендзікєвича, «Про наше рибне господарство» („O naszem gospodarstwie rybnem") вартістю 0,1 золотого римського [40]. На думку автора, фундаментом для дальших досліджень Галицького рибальства є праці К. Пєтруського «Особливості ведення господарства у Карпатських горах», («Opis gospodarstw galicyjskich w zastosowaniu do pasma gór karpackich», 1847), Лесневського «Рибальство краю» («Rybactwo krajowe», Варшава,

1837), зоолога А. Валецького «Матеріали про дослідження іхтіофауни Польщі» («Materyjały do fauny ichtyjologicznej Polski», Варшава, 1864).

Великий вклад у вивчення Галицького рибальства зробив вчитель рільничої школи у Дублянах – Барта. Він досліджував річки Галичини, серед яких – Дністер. Вагоме значення для галицького рибальства мали його книги: «Риби Дністра» (1877), «Риби Серету» (1880), «Матеріали про іхтіологію Дністра» (1888). Також великий вклад у дослідження рибальства Галичини вніс М. Новицький зі своїми працями «Риба басейну Вісли, Стиру, Дністра і Пруту у Галичині» (1887 р.) з картою розселення цих риб, «Атлас риб галицьких річок» (1883 р.) [41].

Товариство з сумом констатувало, що стан рибальства у Галичині погіршився і рибалки стали біднішими, ніж колись [42]. Проте, Краківські рибалки мали причину пишались, так як біля Кракова у 1850 році доктор Радзіловський організував перше у Галичині форельне господарство. Також великі зусилля для розвитку Галицького рибальства заклали графи Браницький та Потоцький [43].

Для реалізації своїх статутних вимог товариство широко застосовувало вплив на органи влади через подання звернень. Щоб посилити вплив найрезонансніші публікували у часописі товариства. Лише за 1887 рік товариство направлено до Краківського магістрату 120 звернень [44], у 1890 р. – 58 звернень. Крім звернень до органів влади товариство апелювало до окремих соціальних груп: до вчителів та учнів звертались члени товариства, щоб ті, по можливості, контролювали час проведення полювання. Якщо вони виявляли, що полювання проходило не у визначені законом терміни, то повинні були повідомити органи влади [45].

Не зважаючи на терміни полювання, чиновникам Краківського магістрату постійно поставляли м’ясо козуль, зайців та куріпок [46], а на ринку можна було купити добути співочих птахів, яких забороняли виловлювати [47]. Увагу старости Живецького повіту акцентували на тому, що через бездіяльність влади тут набуло поширення браконьєрства. Товариство вимагало від влади жорстоко карати браконьєрів [48].

Практично аналогічне звернення подав представницький орган повітової ради у Вадовіцах [49] та Ланцуті [50], звертаючи увагу керівників гмін на дотримання вимог Закону про охорону птахів від 21 грудня 1874 року.

У найрезонанснішому зверненні товариства йшлось про недостойну поведінку офіцерів Краківського гарнізону. Повідомлялось, що 25 лютого 1892 року на місцевому стрільбищі офіцери вправлялись не у влучності по мішенях, а по живих тваринах. Для цього вони випускали птахів, котів, собак, і навіть свійську свиню. До своєї злочинної діяльності вони залучили навіть місцевих підлітків, які за гроші їм виловлювали бродячих котів або й викрадали свійських у власників [51].

Занепокоєння в товаристві викликало розпорядження Краківського магістрату від 26 березня 1890 року L. 7501, в якому через поширення епідемії сказу наказували власникам собак вигулювати їх виключно у наморднику, а за невиконання цих вимог виловлених собак мали вбивати. Товариство аргументувало, що Санітарний закон від 29 лютого 1880 року L. забороняє вбивати тварин з підозрою на сказ, їх слід було лише ізолювати, а застосування намордника негативно впливало на здоров’я собаки [52].

Товариство не завжди було задоволено діями влади у частині виконання повноважень щодо контролю за дотриманням законодавства щодо охорони мисливських видів тварин та запобігання жорстокого поводження з тваринами. На шпальтах часопису «Опікун тварин» було опублікувано перелік звернень, на які взагалі влада не відповіла зокрема, звернення: від 12.01.1889 L. 12 до магістрату Кракова у справі знищення птахів; від 13.03.1889 L. 68 до Галицького намісництва в справі транспортування птахів; від 23.04.1889 L. 121 до Галицького намісництва у справі використання живих голубів для приманки на полюванні на яструбів; від 30.12.1889 L.325 у справі торгівлі задушеними дикими пернатими та мальком риби [53].

Все ж слід відмітити, що для перестороги потенційним порушникам та для мотивації влади до ефективного застосування владних повноважень товариство оприлюднювало дії влади, спрямовані на охорону дичини. Повідомлялось, що 18 лютого 1888 року при перевірці посилки на залізничному вокзалі у Кракові поліція виявила тушу незаконно добутої самиці козулі, 25 куріпок та 181 дрозда, яких відправив торгівець Хочнер з Тарнова. Так як дичина була добута у недозволений час, недозволеного виду та статі, то її конфіскували, а на злочинців відкрили кримінальну справу. Також у Кракові 16 травня 1888 року поліція на залізничному

вокзалі конфіскувала 12 живих солов'їв, призначених для продажу. Птахів випустили на волю, а порушників притягли до відповідальності [54].

Отже, Краківське товариство охорони тварин мало позитивний вплив на розвиток мисливства та рибальства Галичини, яке проявлялось у боротьбі з браконьєрством, незаконною реалізацією дичини та риби.

Список використаної літератури

1. Rozporządzenie c.k. Namiestnictwa z 12. czerwca 1841. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 5-6. – S.74.
2. W obronie prawa // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 5. – S. 70.
3. Проців О. Р. Державне регулювання профілактики та лікування сказу у мисливському господарстві Галичини середини XIX – початку XX століття // Актуальні питання публічного та приватного права: наукове періодичне видання. – 2015. – № 2 (10). – С. 71-76.
4. Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych / zebrał, ułożył i wydał J.R. Kasparek. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1868. – T. II. – S.882-890.
5. Проців О.Р. Гуманне ставлення до тварин у кінці XIX – на початку XX ст. / Олег Проців / Лісовий вісник. – 2014. № 6/32 – С. 18-19.
6. Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S.657.
7. Z Towarzystw ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S.20.
8. Czynności towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S.9.
9. Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 1. – S.2.
10. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – 3-4. – S.156.
11. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 7. – S.156.
12. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 3. – S.49-50.
13. Z walnego zgromadzenia. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S.69.
14. Członkowie honorowi krak. Stowarz. ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 8-9. – S.129-130.

15. Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1887. – 1. – S.20.

16. Z Walnego Zgromadzenia// Opiekun zwierząt. – 1891. – № 3-4. – S.34-42.

17. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – 3-4. – S.156.

18. Z walnego zgromadzenia. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S.70.

19. W sprawie ochrony naszego ptactwa przez zimę. // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 1. – S.6-12.

20. Ze spraw Towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.60.

21. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 3. – S.51.

22. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 3. – S.49-50.

23. Okólnik z dnia 12. listopada 1887 L. 6483 do Zwierzchności gminnej w Żarnowce. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 9. – S.138.

24. Bybowki M. Skowronek rolny. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 4. – S.51.

25. Zakaz żywienia zwierząt dzikich zwirzętami żywymi. // Opiekun zwierząt. – 1891. – № 8. – S.122-123.

26. Ze spraw towarzystwa // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 2. – S.31-32.

27. Z Walnego Zgromadzenia// Opiekun zwierząt. – 1891. – № 3-4. – S.34-42.

28. Dręczenia zwierząt podczas zabijania. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S.6.

29. Ryby // Opiekun zwierząt. – 1889. – № 2. – S.25.

30. Nie dręczcie ryb! // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S.130.

31. Przeciw dręczeniu ryb. // Okólnik. – 1897. – № 30. – S.6-7.

32. Dręczenie ryb. // Okólnik. – 1898. – № 31. – S.7.

33. Do Szanownego Stowarzyszenia ochrony zwierząt // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 2. – S.28-29.

34. W sprawie ochrony raków // Opiekun zwierząt. – 1891. – № 1. – S.9.

35. Z Walnego Zgromadzenia// Opiekun zwierząt. – 1891. – № 3-4. – S.34-42.

36. W sprawie wnoszenia zwierzyny duszonej przez rogatki i niszczenia narybku w Wiśle, do Krakowa // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.62-63.

37. Czynności towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S.9.

38. Okólnik c. k.Starostwa Limanowskiego do wszystkich Zwierzchności gminnych i Obszarów dworskich z 6 paźdź. 1887 L. 8161. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S.132-133.

39. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S.81-85.
40. Członkowie krak. Stowarzyszenia ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 2. – S.36.
41. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 4. – S.62-63
42. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 3. – S.41-44.
43. Będzikiewiz S. O naszym gospodarstwie rybnym. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S.81-85.
44. Z walnego zgromadzenia. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 5. – S.70.
45. Do Szanownych Nauczycieli szkół wydziałowych i ludowych.// Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S.36.
46. Niszczenie zwierzyny w pow. nowosądeckim. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.59.
47. Słowo o towarsystwie ochrony zwierz ą t. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 1. – S.4.
48. Niszczenie zwierzyny w powiecie żywieckim. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.59.
49. Okólnik Wydziału Rady Powiatowej w Wadowicach do wszystkich Zwierzchności gminnych pow.wadowickiego z 9. października 1887 L.1143. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S.133.
50. Okólnik Wydziału Rady Powiatowej w Łańcucie do wszystkich Zwierzchności gminnych i Przełoieństw Obszarów dworskich pow. łańcuckiego z d. 7.października 1887 L. 2039. Opiekun zwierząt. – 1887. – № 8. – S.133.
51. Sprawy towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1892. – № 3. – S.47.
52. Obwieszczenie Magistra tu krakowskiego // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.79.
53. Wykaz odezw tniesionych przez Towarzystwo do wladz politycznych i autono-micznych, dotąd przez te w ładze niezałatw ionych, lub na które Towarzystwo nie otrzymało żadnej odpowiedzi. // Opiekun zwierząt. – 1890. – № 4. – S.63-64.

54. Kary za dręczenie zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 10. – S.164.

Nr. 2. Maj 1887. **Rok I.**

Wychodzi w Krakowie **co miesiąc.** Wkładka roczna wraz z prenumeratą czyni 1 złr. 50 ct.; dla nauczycieli szkół ludowych i uczniów szkół średnich 1 złr. z przesyłką.

OPIEKUN ZWIERZĄT

DOMOWYCH i POŻYTECZNYCH.

ORGAN

◁ KRAKOWSKIEGO STOWARZYSZENIA ▷

OCHRONY ZWIERZĄT.

ADMINISTRACYJA i EXPEDYCYJA w Krakowie, ul. Podzamcze, l. 3. p. 1., dokąd wszystkie przesyłki, wkładki i prenumeraty adresować należy. Członkowie krakowsk. Stow. ochr. zw. otrzymują czasopismo bezpłatnie.

Motto: „Biednym zwierzętom domowym katowanym od wieków ślepą ręką i niemiłosierną należy się wreszcie ulga.“ Dr. M. Laurysiewicz.

Odpowiedzialny redaktor: **Bronisław Gustawicz.**

Rok IX. **Styczeń 1884.** **Nr. 1.**



Wychodzi we Lwowie z końcem każdego miesiąca. Wkładka roczna z prenumeratą wynosi **1** zł. **20** ct. Dla nauczycieli pow. i uczniów **tylko 70** cent. z przesyłką **82** ct.

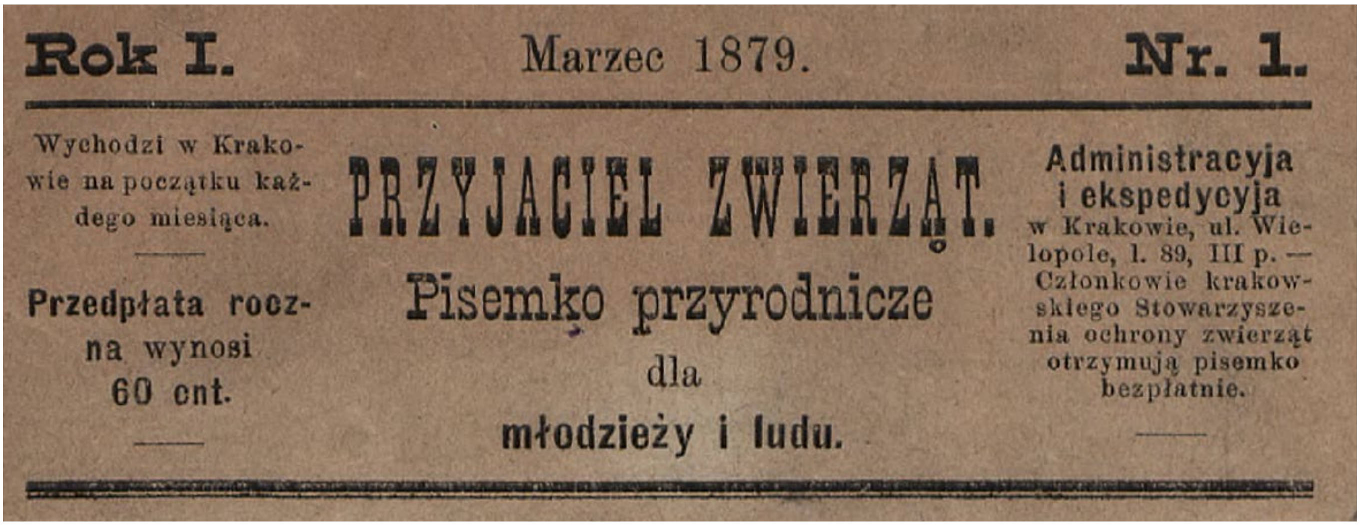
MIESIĘCZNIK

galicyjskiego

TOWARZYSTWA OCHRONY ZWIERZĄT.

Administracya i ekspedycya we Lwowie ulica Teatyńska liczba 23, dokąd też wszustkie przesyłki, wkładki i prenumeraty adresować należy.

Redakcya: Dr T. Ciesielski i F. Lewandowski.



Rok I. Marzec 1879. Nr. 1.

Wychodzi w Krakowie na początku każdego miesiąca.

Przedpłata roczna wynosi 60 cnt.

PRZYJACIEL ZWIERZĄT.

Pisemko przyrodnicze dla młodzieży i ludu.

Administracyja i ekspedycyja w Krakowie, ul. Wielopole, l. 89, III p. — Członkowie krakowskiego Stowarzyszenia ochrony zwierząt otrzymują pisemko bezpłatnie.

Проців О.Р. Роль Краківського товариства охорони тварин у межах здійснення державно-правового забезпечення сфери розвитку мисливства та рибальства Галичини кінця XIX ст. // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). – 2017. – Вип. 1. (6). – С. 49-59.